

Broedvogelinventarisatie en nestbescherming in de Hekslootpolder in 1992

Frank Alink, Tom van den Boomen & Hugo Kracht

Inleiding

Het Hekslootpoldergebied is gelegen tussen Haarlem-Noord en Spaarndam. Het omvat de eigenlijke Hekslootpolder, een veenweidegebied tussen Vondelweg en Assendelvervoetpad, en de oude Spaarndammerpolder ten oosten van het Assendelvervoetpad. In tegenstelling tot de Hekslootpolder is dit een echte polder, welke het gehele jaar door wordt bemalen. De relatief hoge waterstand en het extensieve agrarische beheer maken de Hekslootpolder tot een uiterst aantrekkelijk biotoop voor weidevogels. Ook in 1992 heeft inventarisatie plaatsgevonden op basis van de BMP-methode.

Tellingen en het weer in 1992

Vorig jaar zijn vijf dagtellingen en drie avondtellingen gedaan. De weersomstandigheden waren in tegenstelling tot 1991 goed: rustig, veelal bewolkt, een enkele keer onbewolkt weer met weinig wind en geen neerslag van betekenis. De tellingen werden uitgevoerd door Frank Alink, Willem Boogaards, Tom van den Boomen, Fred Hopman, Hugo Kracht en Coen Looij. De tellers werden door een wisselend aantal medewaarnemers geassisteerd, waarvoor onze dank.

Mede gezien de veranderingen in de Hekslootpolder is het noodzakelijk de tellingen te continueren om na te gaan welke invloed genoemde ontwikkelingen op de vogelstand zullen hebben.

Resultaten

De Hekslootpolder is zoals gezegd vooral van belang voor de weidevogels. De algemene weidevogelsoorten komen in hoge aantallen tot broeden en voor de meeste soorten zijn de aantallen vrij constant door de jaren heen. Vergelijken we de tellingen vanaf 1983 tot heden met elkaar (tabel 1) dan blijkt dat de Kievit en Tureluur in aantal vrijwel constant zijn gebleven. De Scholekster neemt iets af ten opzichte van vorig jaar al laat deze soort per jaar soms behoorlijke schommelingen in aantal zien (aantal Scholeksters in 1990: 19 broedparen).

Tabel 1. Aantallen broedparen in de Hekslootpolder in 1983 (volgens methode PWS), 1991 en 1992 (volgens de BMP-methode).
 + = aanwezig als broedvogel, doch aantallen niet bekend;
 ? = onbekend of soort als broedvogel aanwezig was.

Soort	1983	1991	1992	Soort	1983	1991	1992
Fuut	9-12	3	5	Watersnip	2-3	0	0
Knobbelzwaan	2	2	4	Grutto	23-33	36	42
Nijlgans	0	1	2	Tureluur	16-27	23	25
Bergeend	1-7	13	13	Houtduif	0	1	0
Krakeend	0	9	7	Koekoek	?	1	1
Wintertaling	0-2	1	0	Veldleeuwerik	6	1	1
Wilde Bend	14-40	30	48	Boerenzwaluw	+	3	2
Zomertaling	0-2	0	1	Graspieper	6-9	1	2
Slobeend	17-24	10	8	Witte Kwik.	0	2	3
Kuifeend	1-9	4	8	Heggenus	0	1	1
Torenvalk	0	1	2	Rietzanger	1	1	0
Patrijs	0	2	3	Bosrietzanger	0-1	0	1
Fazant	0	0	1	Kl. Karekiet	4	8	14
Waterhoen	7-12	18	13	Ekster	0	2	2
Meerkoet	14-25	31	38	Zwarte Kraai	0	0	0
Scholekster	5-28	29	21	Ringmus	1	2	1
Kluut	0	2	2	Kneu	0	0	2
Kievit	74-101	98	93	Rietgors	1-4	3	6

De Grutto laat al enkele jaren een langzame maar onmiskenbare groei zien. De Slobeend daarentegen neemt langzaam maar zeker iets af.

Alle bovengenoemde soorten laten over de afgelopen jaren provinciaal gezien geen duidelijke toe- of afname zien: de gemeten verschillen liggen binnen de marges die op grond van tellfouten mogen worden verwacht. In de Hekslootpolder wijken de toename van de Grutto en de afname van de Slobeend daarvan af. De kritische weidevogels als Watersnip, Kemphaan en Zomertaling komen ook in de Hekslootpolder nog slechts incidenteel tot broeden. Deze soorten zijn vrijwel overal in het land teruggedrongen tot reservaatgebieden of gebieden met een aangepast agrarisch beheer (Relatienotagebieden). Dit jaar was de Zomertaling toch weer present: hij broedde in het stille gedeelte van de Oude Spaarndammerpolder. Het blijft toch uniek dat dergelijke soorten, zij het incidenteel, zo dicht aan de stadsrand tot broeden komen.

Geen kritische weidevogel maar toch relatief zeldzaam in onze veenweiden is de Kluut: sinds 1990 is deze soort broedvogel van de Hekslootpolder, beide jaren met twee broedparen. Gezien

het geringe aantal broedparen is het nog onzeker of deze soort zich in de polder kan handhaven.

Met de zangvogels onder de weidevogels gaat het slecht. De Graspieper broedde weliswaar in 1992 weer met twee paar (1991: één paar), maar vergeleken met 10 jaar geleden is de stand ronduit laag. Kijken we naar de cijfers van Noord-Holland dan zien we dat de Graspieper ten opzichte van vorig jaar opmerkelijk toeneemt, maar deze toename wordt toegeschreven aan het gunstige weer tijdens de telperiode mei-juni. In 1991 was het koud en winderig weer, in 1992 warm; waarschijnlijk werd de Graspieper in 1991 onderteld. Als we uitgaan van een juiste telling in 1992 blijft de soort voor de Hekslootpolder slecht scoren, zelfs slechter dan andere graslandgebieden van Noord-Holland. Mogelijk dat de situering zo dicht langs de stadsrand een voor deze soort bijkomende negatieve factor is. Deze factor kan ook meespelen in het aantalverloop van de Veldleeuwrik, hoewel deze soort vooral in kleigebieden sterk in aantal afneemt en in mindere mate in graslandgebieden.

Van de overige soorten valt op dat de Knobbelzwaan met vier succesvolle broedparen aanwezig was. Verstoring van de nesten, hetgeen in vroeger jaren veelvuldig voorkwam, hebben we de laatste twee jaar niet meer vastgesteld. De Krakeend die in 1985 voor het eerst in de polder broedde en sinds die tijd voortdurend toenam, gaat voor het eerst in aantal terug. Wellicht stabiliseert deze soort zich op het huidige aantal. De Wilde Eend had een topjaar en werd zelfs na de Kievit de meest algemene soort. De verruiging van enkele delen van de polder kan daar debet aan zijn. Deze verruiging trok ook een geheel nieuwe soort aan: de Fazant broedde in een gebiedje waar al twee jaar achtereen geen vee meer werd ingeschaard. De Patrijs neemt schoorvoetend toe en in de nazomer worden zelfs behoorlijk grote groepen van meer dan 20 exemplaren gesignaleerd. De rietvogels leiden in de Hekslootpolder een marginaal bestaan. Toch neemt de stand van de twee vaste klanten, Kleine Karekiet en Rietgors duidelijk toe ten opzichte van vorig jaar. Gemeten over een langere periode zit de Kleine Karekiet in de lift, de Rietgors is stabiel.

Nestbescherming

Ook afgelopen jaar konden we de nestbescherming uitbreiden. In de Hekslootpolder waren drie groepen actief die ongeveer 50 ha. grasland onderzochten: het land van de gebroeders Vink, van boer Rutte en van boer Dijkzeul en zonen. In de Inlaagpolder beschermde een groep de nesten van boer Van de Peet. In totaal waren 15 vrijwilligers actief, verdeeld over vier groepen en begeleid door de ervaren nestbeschermers onder hen.

Resultaten van de nestbescherming

Er werden 76 nesten gevonden in het onderzochte gebied. Een onderverdeling naar soort en lotgevallen van de gevonden leg-sels is te vinden in tabel 2. Van de 76 legfels zijn 58 normaal tot ontwikkeling gekomen. Dat is een uitkomstpercentage van 77%, 7% boven het provinciaal gemiddelde.

Tabel 2. Resultaten van de weidevogelbescherming in de Hek-slootpolder in 1992. Oorzaak van de niet uitgekomen legfels: P=Predatie (kraaien e.d.); B=Beweiding; A=Agrarische activi-teiten; V=Verlaten; ?=Oorzaak onbekend.

Vogel- soort	Totaal aantal legfels	Aantal legfels uit	Aantal legfels niet uit	Legsel niet uit door				
				P	B	A	V	?
Wilde Eend	3	2	1			1		
Slobeend	1	1						
Meerkoet	9	5	4	2				2
Scholekster	10	8	2	1			1	
Kluut	2	1	1				1	
Kievit	42	36	6	1		1	1	3
Grutto	9	5	4				3	1
Totaal	76	58	18	4	0	2	6	6

Opvallend is dat we geen nesten van de Tureluur vonden terwijl ze er wel degelijk zijn (zie tabel 1: aantal broedparen Tureluur: 25). Achtergrond hiervan is dat het nest klein is en goed verborgen ligt in een pol gras. Je ziet het dus gemakkelijk over het hoofd. Daarnaast kunnen we niet al te minutieus het land onderzoeken omdat dat teveel tijd zou vergen en te veel onrust onder de vogels zou veroorzaken.

In vergelijking met de broedvogellijst komt ook de Wilde Eend er bekaaid af. Dit heeft een andere oorzaak: Wilde Eenden broeden vaak in wat ruigere hoekjes dan puur grasland en nog vaker zoeken ze de bosjes op van de begraafplaats en de volkstuinten. Ook de Slobeend lijkt ondervertegenwoordigd in tabel 2. De Slobeend broedt in tegenstelling tot de Wilde Eend alleen in rustig grasland en wat later in het voorjaar en door

de op gang gekomen grasgroei is het nest zeer goed verscholen. Kijken we naar de oorzaken van het niet uitkomen van legfels dan zien we dat vrij weinig legfels gepredeerd werden. Waarschijnlijk wordt dit veroorzaakt door de hoge dichtheid weidvogels die bij onraad een alert en vrij machtig blok vormt tegen indringers.

Beweidning was geen enkele keer oorzaak van het mislukken van legfels. Veel van de onderzochte percelen werden niet of pas heel laat in het voorjaar beweid. We hebben slechts twee nestbeschermers gebruikt op percelen waar koeien werden ingeschaard. Beide (Kievits)nesten zijn goed uitgekomen.

Door agrarische werkzaamheden gingen twee legfels verloren. Beide nesten kwamen onder de maaibalk terecht terwijl ze wel van een stok waren voorzien; een probleem dat we met de betreffende boer zullen bespreken. Zes nesten werden verlaten.

Van drie daarvan weten we de oorzaak. Twee Gruttolegfels werden verlaten omdat er te dicht omheen was gemaaid. De ervaring heeft geleerd dat je vooral om Gruttonesten ruim heen moet maaien om de oudervogels terug te krijgen op het nest. Ook deze ervaring zullen we doorspreken met de boeren. Het derde legsel dat werd verlaten is een geval apart. Op een dag vonden we twee Klutennesten, 1 meter van elkaar vandaan met ieder een ei. Iets verderop lag nog een nest met vier eieren. We waren verheugd met dit begin van een, naar het zich liet aanzien, kleine kolonie. De week daarop troffen we echter in beide nesten nog slechts één ei aan en een derde ei lag plompverloren in het gras. Het bleek om een paar te gaan waarvan het vrouwtje blijkbaar niet tot een beslissing had kunnen komen welk nest het juiste was (onervarenheid of een andere oorzaak?).

Gelukkig kwam het tweede Klutennest wel uit en hebben we de vier jonge Kluten regelmatig de slootkanten zien afstropen. Over de lotgevallen van 6 legfels tenslotte kunnen we niets anders zeggen dan dat ze bij controle verdwenen waren.

Een zeer opmerkelijke vondst was het legsel van een Slobeend dat het maaien had overleefd (op een ei na) en waarvan het vrouwtje op het pas gemillimeterde grasland trouw zat te broeden. De eieren lagen in een kuiltje vlak onder het maaiveld en zijn door de broedtrouw van de moeder gelukkig uitgekomen.

Jammer dat Grutto's niet iets meer van Slobeenden hebben. In de Inlaagpolder tenslotte was Dick van Galen actief met een groepje vrijwilligers op 16 ha. grasland. Ze beschermden daar tien legfels : zeven Kievits-, een Scholekster- en twee Gruttonesten. Alle legfels kwamen uit, op een Kievitsnest na.

.....

.....

.....

.....

Toekomst van de Hekslootpolder

Met betrekking tot de toekomst van de Hekslootpolder zijn momenteel twee ontwikkelingen van belang:

In de eerste plaats betreft dat de bouw van een nieuwe brug

over het Spaarne. Deze zgn. Vondelbrug zal de Spaarndamseweg en de Waarderbrug van het drukke autoverkeer moeten ontlasten. Het tracé van de brug is gepland boven de bestaande jachthaven en door het zuidelijkste gedeelte van de Hekslootpolder. Begin februari wordt een voorstel van de afdeling Verkeer en Vervoer bij B&W van Haarlem ingediend. Indien deze het voorstel overnemen zal dit besproken worden in de commissievergadering. Het lijkt erop dat er zich een meerderheid vormt binnen politiek Haarlem om het voorstel te steunen. Aangezien het geplande tracé ten koste zal gaan van een stuk polder dat met name in de wintermaanden in trek is bij vogels en de te verwachten verkeersdrukke tot verstoring zal leiden, zal de Vereniging Behoud de Hekslootpolder in samenwerking met andere natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de Vogelwerkgroep, trachten de bouw van de brug te verhinderen.

Een andere, veel positievere ontwikkeling, is te verwachten van de ideeën die de Vereniging Behoud de Hekslootpolder heeft ontwikkeld over de concrete inrichting en het beheer van het gebied. Deze ideeën zijn vastgelegd in het nieuwe rapport "De Hekslootpolder, een afronding".

Enkele belangrijke voorstellen uit dit rapport zijn:

- de aanleg van een fiets- en wandelroute rondom de Hekslootpolder, waardoor in de polder geen verstoring zal zijn.
- verplaatsen van de volkstuinten naar een lokatie buiten de Hekslootpolder, waardoor de vrijgekomen kavels weer een agrarische bestemming kunnen krijgen en er weer een ononderbroken veenweidegebied ontstaat.
- inrichting en beheer van riet- en moeraspercelen in die gebieden die buiten het belangrijkste broedgebied van de weidevogels liggen. Daarbij denkt men aan het creëren van een plas/drassituatie door het verhogen van het grondwaterpeil in de Oude Spaarndammerpolder in de winter, teneinde het gebied aantrekkelijk te maken voor wintergasten en met name steltlopers. Verder zal een dergelijk groter moeras/rietperceel grote aantrekkingskracht uit moeten gaan oefenen op soorten als Bruine Kiekendief, Sprinkhaanrietzanger, Snor, Rietzanger en Baardmannetje.
- Aanleg van schuin aflopende oevers aan de westzijde van de tocht langs het Assendelvervoetpad (hetgeen inmiddels is gerealiseerd).
- Aanleg van een Oeverzwaluwwand in de liniewal. Het succes is afhankelijk van de ontdekking van de wand door de Oeverzwaluw. In de Hekslootpolder is die kans redelijk groot aangezien deze zwaluw elk jaar -voornamelijk gedurende de trek- wordt gesignaleerd.
- Aanleg van een Kemphanenplasje met geschikte balts- en broedplaatsen waardoor deze kritische weidevogel zich wellicht weer als broedvogel zal vestigen. De hoop hierop wordt

gevoed door de waarneming van een Kemphen met twee vliegvlugge jongen in 1990. Overigens zal het plasje ook van belang zijn voor het foerageren van andere steltlopers.

Realisatie van bovenstaande plannen is uiteraard afhankelijk van de daarvoor beschikbare financiën, o.a. in de vorm van subsidies. Daarnaast is ook de medewerking van het Recreatieschap en de boeren uit de Hekslootpolder belangrijk. Vrijwilligers zullen worden betrokken bij het beheer van meerdere deelgebieden.

Tenslotte

Wil je je aansluiten bij de groep tellers of nestbeschermers dan is een aanmelding via onderstaand telefoonnummer voldoende. De activiteiten vinden plaats in april, in mei en in mindere mate in juni.

Het rapport "De Hekslootpolder, een afronding" is te verkrijgen door overmaking van f 7,50 (incl. porto) op giro 5038962 t.n.v. Vereniging Behoud de Hekslootpolder, Haarlem, onder vermelding van de titel van het rapport.

Lid worden van de vereniging is echter interessanter. U krijgt het rapport dan gratis en daarbij vier keer per jaar het Hekslootnieuws met actuele informatie. Het lidmaatschap is f 10,- over te maken op bovengenoemd giro nr. Huisgenootleden kunnen volstaan met f 2,50.

Geraadpleegde literatuur

- Boomen, T. van den & J.C. Looij, 1990. Hekslootpolder weidevogeltellingen 1982-1989. Fitis (26) 2: 80-86.
- Parmentier, F., 1992. Weidevogelnieuws, april 1992, nr.4. Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland. Haarlem.
- Scharringa, C.J.G., 1992. Meetnet weidevogels Noord-Holland in 1992. De Graspieper (12) 4: 134-140.
- Vereniging Behoud de Hekslootpolder, Werkgroep Milieu, 1986. Het natuurlijk milieu van de Hekslootpolder. Zaandam/Haarlem.
- Vereniging Behoud de Hekslootpolder, Werkgroep Ruimtelijke Ordening en Milieu, 1992. De Hekslootpolder, een afronding. Haarlem.

Tom van den Boomen, tel. 023-311984